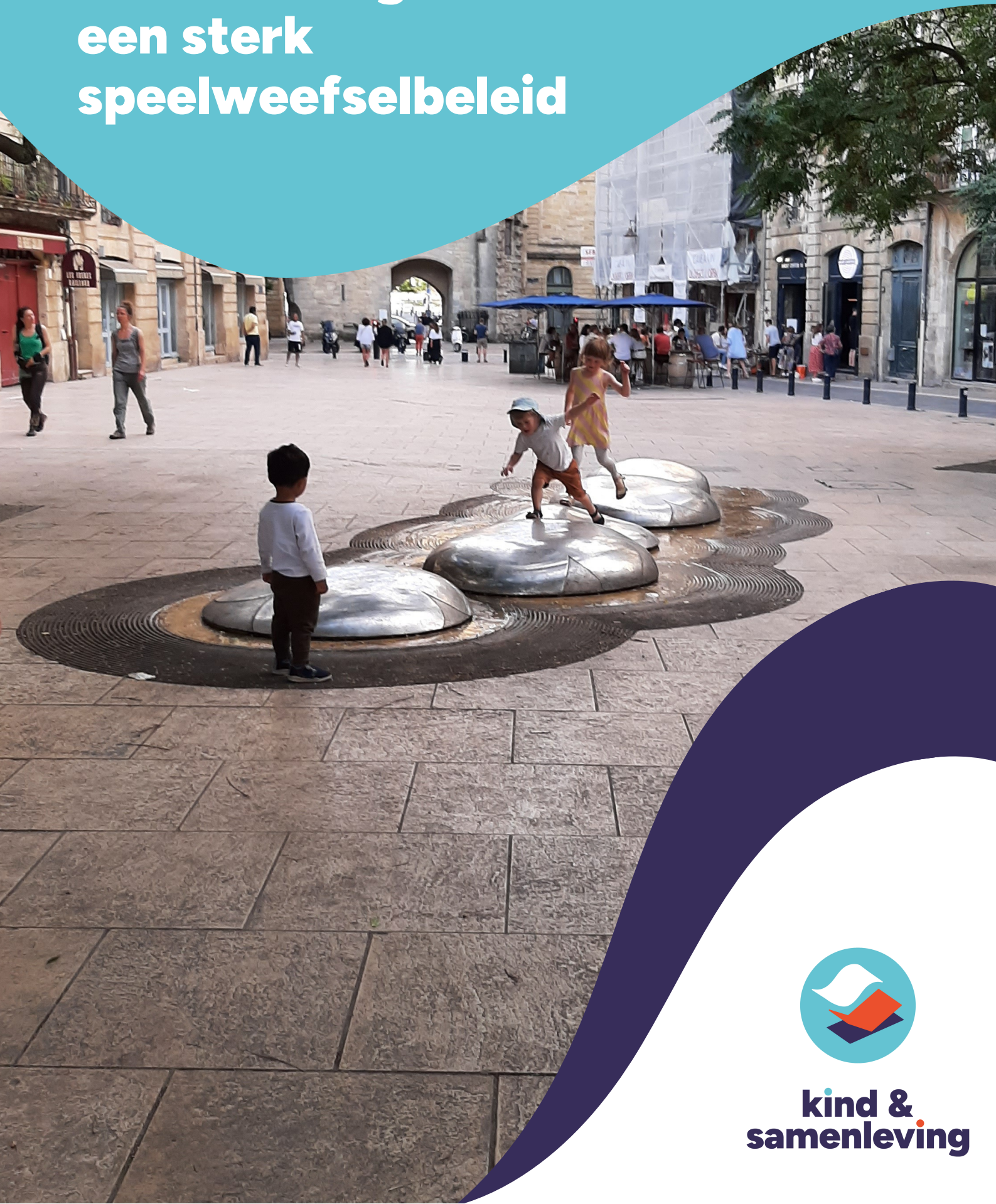

8-80-800

Drie vuistregels voor een sterk speelweefselbeleid

**kind &
samenleving**

8-80-800

Drie vuistregels voor een sterk speelweefselbeleid.

In Vlaanderen spelen kinderen steeds minder buiten. Ze verdienen dus een steuntje in de rug. Ruimtelijke planning en mobiliteit spelen daarbij een belangrijke rol. Met een ambitieus speelweefselbeleid ontwikkel je meer speelmogelijkheden voor alle kinderen in de buurt.

Kind & Samenleving stelt daarom drie samenhangende vuistregels voor die de basis vormen voor een kwalitatief speelweefselbeleid:

Deze vuistregels kunnen verankerd worden in het gemeentelijke beleidsinstrumentarium (bijv. in een beleidsvisie, het gemeentelijke meerjarenplan, een beleidsplan ruimte, principes voor woonontwikkelingen, een mobiliteitsvisie, een visie 'kindvriendelijke gemeente'...).

WAAROM DEZE VUISTREGELS?

Omdat kinderen steeds minder buitenspelen...

In Vlaanderen spelen kinderen steeds minder buiten. Wellicht heb je het zelf ook opgemerkt in je gemeente of stad. Ons buitenspeelonderzoek toont dat in 2019 37% minder kinderen buiten speelden in de publieke ruimte dan in 2008. Die vermindering zien we zowel in stedelijke als in landelijke gebieden.

Zou het niet fantastisch zijn om weer buurten te hebben waar kinderen zonder drempels volop buiten kunnen spelen? Want zelfs al hebben kinderen een tuin, spelen in de buurt biedt hen heel wat extra's. Kinderen leren elkaar kennen en versterken zo de sociale cohesie van de buurt. Ze kunnen op ontdekking in hun eigen omgeving en zetten zo de eerste stappen naar autonome mobiliteit.

... en omdat besturen daar iets aan kunnen doen!

Met een goed speelruimtebeleid kan je als stad of gemeente echt iets betekenen voor de speelkansen die kinderen in hun buurt ervaren. Onze drie vuistregels geven daarvoor een eerste houvast. Elke gemeente ziet het belang in van kwalitatieve speelplekken, maar het beleid is niet altijd even sterk en voldoende planmatig. Vaak ligt de focus op het vervangen van speeltoestellen en is er weinig tijd en budget om naar het geheel van het speelruimtebeleid te kijken. En net die samenhang maakt het verschil.

Er komt heel wat kijken bij een goed speelruimtebeleid: speelruimtes inrichten, de beste plek voorzien voor een skatezone, het beheer opvolgen van pleintjes waar tieners met elkaar afspreken, of heel gericht werken aan verbindingen waarmee kinderen veilig en zelfstandig tot de speelruimte geraken. Samenwerking tussen verschillende diensten zal dus cruciaal zijn. Met één gemeenschappelijk doel: meer speelkansen geven aan alle kinderen en jongeren in de buurt!

8-80-800 INZETTEN IN HET BELEID

De 8-80-800-vuistregels zijn voor gemeentebesturen een handige manier om de basis van een goed speelruimtebeleid op een bondige manier in te schrijven in beleidsinstrumenten. 8-80-800 kan als principe en doelstelling worden ingeschreven in het gemeentelijke meerjarenplan, in het beleidsplan ruimte, in richtlijnen voor nieuwe woonprojecten, in een mobiliteitsvisie, een visie of actieplan 'kindvriendelijke gemeente'... Daarbij is duidelijk dat het meteen gaat over verschillende beleidsdomeinen, en over hun samenwerking.

Zo kan je met 8-80-800 prima sleutelen aan het gewenste speelweefsel binnen de stad of gemeente:

STAP 1: Screen de eigen woonkernen door de drie vuistregels als norm te hanteren. Zo breng je het bestaande speelweefsel tastbaar in beeld:

- Waar zijn de barrières?
- Waar vinden we plekken die stapstenen vormen in het speelweefsel?
- Waar liggen de speelruimtes die 800m² of méér meten?

STAP 2: Gebruik 8-80-800 als instrument om knelpunten, maar meteen ook oplossingskansen in beeld te brengen:

- Welke barrières beperken een optimaal doorwaadbaar weefsel?
- Waar ontbreken stapstenen zodat het speelweefsel vanuit de hele woonkern nabij en bereikbaar is?
- Hebben we voldoende 'grote' speelruimtes? Waar zijn de 'onbediende zones'?

STAP 3: Maak een 8-80-800-actieplan op als basis om het lokale speelweefsel te versterken.

Als 8-jarige kan ik mij autonoom verplaatsen in mijn buurt.

AUTONOME MOBILITEIT?

In een kindvriendelijke omgeving kan elk 8-jarig kind zich zelfstandig – zonder hulp van een volwassene – naar verschillende plekken en voorzieningen in de buurt verplaatsen.

Vooraleer een 8-jarige zich autonoom kan én mag verplaatsen, moeten er wel heel wat elementen juist zitten. **Verplaatsingsafstanden** zijn best zo kort mogelijk en de omgeving is **verkeersveilig en kindgericht**. Dat betekent dat de omgeving voldoende objectieve én subjectieve veiligheid biedt zodat dat de 8-jarige zelf, maar ook de ouders, voldoende vertrouwen hebben voor een verplaatsing zonder begeleiding. Autonome mobiliteit gaat verder dan enkel veiligheid: voor kinderen zijn verplaatsingen niet puur functioneel, maar vaak een beleving op zich. Daarom is ook het plezier onderweg van tel.

WAAROM ZIJN ZELFSTANDIGE VERPLAATSINGEN VAN BELANG?

Opgroeien betekent in grote mate **groeien naar zelfstandigheid**. Spelen en zich verplaatsen in de eigen buurt gaan daarbij hand in hand: kinderen vergroten geleidelijk aan hun actieradius. Dat doen ze niet alleen: kinderen hebben begeleiders aan hun zij, maar ook de ruimere omgeving kan kinderen ondersteunen om op hun tempo steeds zelfstandiger te worden. Een omgeving die autonome verplaatsingen stimuleert is een omgeving die rekening houdt met het continue leer- en groeiproces dat kinderen doormaken, zo stelt ook de kindnorm in het verkeer. Het is een omgeving die aangepast is aan de vaardigheden van een 8-jarige.

WAAROM EEN 8-JARIGE?

Je autonoom in het verkeer verplaatsen lijkt evident voor een volwassene, maar is dat allesbehalve voor een kind. Het is een continu leerproces en hangt af van verschillende vaardigheden. **Vanaf de leeftijd van 8 jaar ontwikkelen de meeste kinderen enkele cruciale motorische en mentale vaardigheden om zich zelfstandig(er) te kunnen verplaatsen.** Doordat het gezichtsveld verruimt, kunnen kinderen vanaf 8 jaar snelheden in het verkeer beter inschatten en kunnen ze beter anticiperen op (gevaarlijke) verkeerssituaties. Vanaf die leeftijd zijn kinderen doorgaans groot genoeg om over auto's heen kijken en zijn ze ook beter zichtbaar voor andere weggebruikers.

Zelfstandig de straat oversteken kan, maar alleen als het een straat is met weinig autoverkeer (bijvoorbeeld een éénrichtingsstraat). Meestal is het verkeer ingewikkeld en hebben 8-jarigen nog hulp nodig van volwassenen. Pas vanaf de leeftijd van tien à twaalf jaar zullen kinderen dit alleen kunnen doen. **Hoe vaker ze in het verkeer oefenen en hoe veiliger de omgeving, hoe sneller zij zelfstandig de straat op kunnen én mogen gaan van hun ouders.**

WELKE KWALITEITEN MOET EEN WOONBUURT HEBBEN VOOR KINDVRIENDELIJKE VERPLAATSINGEN?

Wanneer kunnen, mogen en willen kinderen zich zelfstandig verplaatsen? Dat hangt af van de **verkeersveiligheid**, maar ook van de kwaliteit en duidelijkheid van de **publieke ruimte**, en van de **sociale veiligheid**. Kan een 8-jarige zelfstandig de straat oversteken? Is er een netwerk van veilige fietspaden en trage wegen aanwezig? Is het pad op weg naar huis voldoende verlicht?

Bovendien worden woonbuurten vaak begrensd door **barrières**. Dat zijn in de eerste plaats fysieke barrières zoals drukke wegen, kruispunten en spoorwegen, maar ook mentale barrières zoals een naastgelegen wijk waar kinderen niet willen of mogen komen.

Elke ruimtelijke context is anders en zal dus een eigen kindblik én aanpak vereisen. Een woonbuurt in het stadscentrum is anders dan een woonbuurt in een landelijk dorp of in een verkaveling. Maar cruciaal voor een kindvriendelijke woonbuurt zijn volgende elementen:

Een netwerk voor de zachte weggebruiker zodat kinderen zich op een veilige én aangename manier zelfstandig kunnen verplaatsen.

De kern van dit netwerk bestaat uit routes die volledig losgekoppeld zijn van het netwerk voor gemotoriseerd verkeer, aangevuld met autoluwe verbindingen. Het vertrekt vanuit het perspectief van het kind en niet vanuit de automobilist en houdt rekening met de beleving onderweg.

Voldoende veiligheid op belangrijke routes van kinderen waar de zachte weggebruiker niet centraal kan staan.

Voetgangers en fietsers krijgen daar toch de nodige ruimte om zich veilig en aangenaam te kunnen verplaatsen. Snelheden zijn aangepast aan die van de zwakste weggebruiker.

Veilige oversteken op cruciale punten.

Daar waar kindroutes kruisen met routes voor andere weggebruikers (drukke straten, maar ook bijvoorbeeld fietssnelwegen) dient een veilige en duidelijke oversteekplaats aanwezig te zijn.

Op 80 meter van mijn deur vind ik een stapsteen naar het (speel)weefsel.

EEN STAPSTEEN?

Een stapsteen naar het (speel)weefsel is **een plek(je) die aanleiding geeft om als kind of tiener even halt te houden, af te spreken, elkaar te ontmoeten en te spelen**. Dit vormt voor een kind een toegang of opstap tot het bredere speelweefsel.

Uiteraard kan dit een omvangrijk speelterrein, speels plein of speelgroen zijn. Maar ook kleinere plekjes zijn ideale stapstenen:

- een groen straatpleintje dat uitnodigt om te spelen of elkaar te ontmoeten
- een stevige voetpadverbreding met een bankje of speelelement
- een goed ontworpen woonerf waar kinderen op straat kunnen spelen
- een toegankelijk braakliggend perceel, bosje of veldje

....

WAAROM ZIJN DIE STAPSTENEN VAN BELANG?

Een kwalitatief (speel)weefsel bestaat uit een **geheel van grote en kleine plekken**, op niet al te grote afstand van elkaar en **goed verbonden**. Ook kleinere plekjes kunnen hierin een rol spelen, tenminste wanneer ze verbonden zijn in een coherent weefsel. Zo vormen die kleinere plekjes een opstap of stapsteen naar een integraal (speel)weefsel. Het is de eerste speel- of ontmoetingsplek die kinderen tegenkomen vanuit hun woning.

De vuistregel is dat elk kind op voldoende korte afstand aansluiting vindt op het (speel)weefsel via een grote of kleine plek. Van daaruit kan het de buurt en wereld verder gaan ontdekken.

WAAROM “OP 80 METER VAN MIJN DEUR”?

80 meter is ongeveer de afstand waarop je een persoon en plaats kan herkennen. Het is ook een mentale afstand om iets als ‘heel dichtbij’ te ervaren. Peuters en kleuters en zelfs beginnende stappertjes zijn gemakkelijk te motiveren om zélf goed door te stappen als ze een baken kunnen zien. **Vanuit elke woning zou een kind dus een toegang tot het speelweefsel moeten kunnen zien**. 80 meter is daarbij een indicatief richtgetal.

80 meter klinkt ambitieus, maar dit soort plekken zijn lang niet alleen voor kinderen relevant: ze zijn hoe dan ook nodig vanuit een toekomstgericht groen-, klimaat- en gezondheidsbeleid.

- Zo stelt de gekende 3-30-300 groennorm bijvoorbeeld dat iedereen vanuit de woning 3 bomen moet kunnen zien. Dit kunnen ankerpunten zijn voor uitbouw van een stapsteen.
- De Vlaamse overheid schuift een netwerk van kleinere lichte-oases naar voren als oplossing voor verdichting en ontharding. Die kunnen ook heel klein van schaal zijn.
- Ook voor de algemene leefkwaliteit en sociale cohesie is de uitbouw van (groene) ontmoetingsplekken cruciaal (cf. zogenaamde leefbuurten).

Soms zijn er **strategische plekken** waar het bij uitstek past om een stapsteen te voorzien: aan een splitsing van fietsroutes, aan de voet van een brug, ter hoogte van een voorziening... Als er voldoende ruimte is, verdient zo'n strategische plek zelfs om nog net iets meer op kinderen of jongeren te worden afgestemd.

In een landelijke omgeving kan die afstand groter zijn. Maar ook daar moet er een soort stapsteen worden voorzien. In het buitengebied kan dit een informelere plek zijn (bijv. een veldje, bosje, beek, klimwilg...), maar dan moet het duidelijk zijn dat kinderen er mogen zijn en mogen spelen. De hieronder vermelde kwaliteitsvereisten kunnen hierbij helpen.

WELKE KWALITEITEN MOETEN DIE STAPSTENEN HEBBEN?

Basisvoorwaarde voor zo een stapsteen is **voldoende veilige verblijfsruimte**, waar kinderen zich veilig genoeg voelen om elkaar te ontmoeten en te spelen.

Dit zou ook geen lege, saaie plek mogen zijn. Een speelse ontmoetingsplek die als stapsteen in het weefsel kan dienen, omvat bij voorkeur **drie inrichtingselementen**:

- een zitelement
- een belevingselement
- een speels element als marker die duidelijk maakt dat er kan en mag gespeeld worden.

Door **deze drie elementen te combineren**, ontwerp je een échte speelse ontmoetingsplek. De lokale context zal bepalen in hoeverre deze drie elementen daadwerkelijk geformaliseerd moeten worden. Maar in het algemeen is een stapsteen er, zeker op lange termijn, mee gebaat dat de drie elementen zichtbaar aanwezig zijn.

In mijn buurt vind ik een kwalitatieve speelplek van minstens 800 m²

EEN SPEELPLEK IN DE BUURT?

Kinderen moeten een speelplek kunnen vinden in de **onmiddellijke buurt** rond hun woning. Onder buurt verstaan we een ruimtelijk samenhangend woongebied, **begrensd door fysieke (verkeers)barrières**, waarbinnen een 8-jarige zich autonoom kan verplaatsen. Elke buurt met kinderen moet over een voldoende grote en kwalitatieve speelplek kunnen beschikken.

Een speelplek is een ruimte waar kinderen en jongeren de eerste gebruikers zijn, eventueel uitgebreid met aanliggende zones waar ze **medegebruiker** zijn: bijv. een aanliggend bosje, sportveldje, verkeersvrij pleintje of woonerf, enz. Wie er komt, merkt meteen dat je hier kan en mag spelen. De plek is echt ingericht als speel- en ontmoetingsplek, met voldoende diverse speelkansen. Het is een plek centraal in de wijk: een ankerplek waar een kind echt naartoe wil gaan.

WAAROM ZIJN VOLDOENDE GROTE SPEELPLEKKEN VAN BELANG?

Kinderen spelen de meest uiteenlopende soorten spel en wisselen die ook graag af. Om de kwaliteit en diversiteit van speelkansen te garanderen voor uiteenlopende groepen kinderen heb je dus voldoende ruimte nodig. Daarom moet er in elke buurt een voldoende grote speelplek zijn. In de praktijk blijkt 800 m² dan een na te streven richtcijfer voor een buurt.

WAAROM DIE 800 M² ?

Een buurtspeelplek moet voldoende groot zijn, om kinderen genoeg speelkansen te geven.

- Je hebt in de regel minstens 800 m² nodig om een kwalitatief speellandschap te creëren en om een **diversiteit aan spelvormen** te combineren. Als het terrein kleiner is, zal je keuzes moeten maken en andere ruimtes moeten vinden die complementair zijn.
- Je hebt in de praktijk vaak 800 m² nodig om een goede verstandhouding te creëren tussen **verschillende leeftijds- en bevolkingsgroepen**. De 800 m² laat toe om elke leeftijds- en gebruikersgroep een 'eigen' plekje te laten vinden, terwijl ze toch in elkaars nabijheid zijn. Er moet voor elk kind iets zijn om te spelen, maar niet alles moet bespeelbaar zijn voor elk kind.
- Je hebt doorgaans 800 m² nodig om te kunnen **bufferen** ten opzichte van omringende huizen of om

afstand te houden van een drukke straat. Vaak zullen er nog andere functies geïntegreerd moeten worden (bijv. water, biodivers groen, fietsstallingen, enz.).

800 m² aan speelruimte in een buurt stellen we als een **streefgetal**. Die oppervlakte kan **bij voorkeur** worden bereikt met **1 terrein**.

In bestaande wijken is de ruimte soms beperkt en dan kan het gaan om de optelsom van kleinere terreinen in dezelfde buurt. Maar dan moeten het speelweefsel voldoende hecht zijn en de straten voldoende autoluw. Vaak kunnen kleinere pleintjes groter worden gemaakt door ze te ontharden of autovrij te maken. Door slim ontwerp kan je soms toch in de buurt van 800 m² komen.

Bij grote nieuwe woonontwikkelingen kan men een minimum van 800 m² aaneengesloten ruimte voorop stellen. Dit kan gecombineerd worden met andere functies die ruimte vragen (bijv. groen, waterinfiltratie, zachte mobiliteit,...). **Kleinere nieuwe ontwikkelingen** moeten complementair zijn aan bestaande buurten, zodat de buurt als geheel 800 m² aan speelplekken kan bereiken. Ook kleine ontwikkelingen kunnen het speelweefsel versterken met speelplekken en stapstenen.

WELKE KWALITEITEN MOET EEN SPEELPLEK VAN 800 M² HEBBEN?

Het gaat natuurlijk niet enkel om de oppervlakte. Een kwalitatieve inrichting is tevens van het grootste belang. Een kwalitatieve speelruimte omvat:

- Een kwalitatief **landschapsontwerp**, waarbij er is nagedacht over de zones, het reliëf, de groen- en watervoorzieningen. Dit vormt de basis voor een kwalitatief en duurzaam ontwerp, dat meerdere generaties kan meegaan.
- Een speellandschap waar een **diversiteit aan speelvormen** mogelijk is. Bij speelvormen denken we aan de types van spel (sociaal spel, fantasiespel, constructiespel, regelspel, avontuurlijk exploratiespel...), ruimte voor ontmoeting en geborgenheid.
- Speelkansen voor **alle kinderen en jongeren**. Denk daarbij aan verschillen in leeftijd, maar heb ook aandacht voor diversiteit en inclusie. Hoe aantrekkelijk is de speelruimte voor meisjes? Wat kunnen kinderen met een beperking er wel en niet doen?
- Aandacht voor een **goede inplanting** in de wijk, met **voldoende buffering** naar de burens en de straat.